List 18. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 1. maja 1867.

Gospodarske stvari.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Dalje.)

Kako je péso prvič okopati in opléti.

Ako se hoče pridelati dosti lepe pese, naj se njive usnažijo plevéla in prst naj se prerahljá. To se dela z motikami, ki so po 5 palcev široke. Da začne seme tekój lepo rasti ter da se korenine potem zgodaj zredé, mora kmetovalec ta posel pridno in čisto opraviti. Dostikrat je samo v njegovi moči, da, ako se on ne ustraši ne truda ne stroškov, če je tudi letina slabšega vremena, pésa vendar lepo rodí, in da mu obilo povrne delo in stroške.

Torej naj se pésa okoplje ter z okôpom usnaži in opléve, kar je mogoče hitro, to je, kader je do dva palca visoka zrastla. Naj gré na njivo delavcev, kolikor more, da je posel hitreje zvršen.

Okopavanje pesi pokončá nevarni plevél, ter ji pomaga, da se poprej in bolj zredí.

Kako in kdaj je péso prepuliti in zopet okopavati.

Če kmetovalec pési pridno streže, naglo vidi, kako si potem lepo pomaga. Pésa iz vrlega semena dela precèj dobre šopičke. Ko bi ti šopíčki dalje časa ostali vkupe, tako kakor so bili vsajeni, po nepotrebnem bi pili zemljo in branili bi rasti, debeléti in sladkor delati tisti korenini, ktera je odločena, da ima ostati na starem prostoru. Za to je treba nagle pomočí.

Jako škodljivo je, zavoljo živine čakati, da pésa veča zraste, predno se presadí, kajti korenína tiste pése, ktera ostane tam, kjer je bila, potem navadno bolého ter ne doraste, ker se je prepozno iznebila nepotrebne družbe.

Kakor se pésna nát (perje) lehko z rokó zatnè — navadno, kader je po 3 palce visoka — naj se precej presadi. Delavec naj z levíco trdno prime največo péso, ter vse druge, kar jih je pognalo iz tiste jamice, naj populi z desnico, ter potlej zemljo zopet potlači nazaj k pesi, ktera ostane na starem prostoru. Kader se presaja v suši, naj presajevalec s kratkim, na konci suličastim (špičastim) lesom, predno peso puli, zemljo ob koreninah nekoliko razrahljá, ker drugače bi se potrgala sama nát, korenina bi pa ostala in spet ozelenéla.

Če ni pésa povsod izkalila, naj se posadí drugo seme, koder je treba, ali pa, kar je še boljše in koristnejše, naj se tjekaj posadé najmočnejše korene izpuljene pése.

Nekoliko dni potem, ko je pesa presajena, trebé zopet okopavati z motikami, s kakoršnimi prvič, namreč po 5 palcev širokimi. To delo naj se po dvakrat ponavlja, tudi po trikrat, če je treba, dokler nát ne skrije njive.

Ker je zdaj pésa debelejša, kakor je bila prvič, naj se tudi globočje okopáva. To koristi, da boljše raste.

Če tudi je plevél že zatrt, vendar okopavaj, dokler je njivo videti iz pésne natí, zlasti kader suša dalje časa pritiska.

Dokazano je, da okopavanje redí péso.

Star prigovor učí, da pési motika daje rast in sladkor.

Okopavanje zemljo tako prerahljá, da je kakor goba, in da z láhka v se pije mokroto, posebno jutranjo roso, ktero mnoge, tanke pésne koreninice v slast posrkávajo. Rahljanje zemlji tudi pomaga, da v prsti, kamor lehko zahaja mokrota in solnčna gorkota, razpadejo ter potem gnojé péso tudi tiste stvarí, ktere do zdaj še niso bile do dobrega razperéle. Kdor ne verjame, kakšno korist pési rodí okopavanje, ta naj sam poskuša, in gotovo bode preverjen.

Kdaj je péso izkopati.

Navadno se začne sredi kimovca (septembra) pésa kopati. Poprej se tega dela ni lotiti, ker pésa največ sladkorja zredí velicega srpana (avgusta) in v začetku kimovca meseca.

Najboljše se koplje z loparji, kteri morajo biti železni, ter vsi podobni navadnim žitarskim loparjem, tedaj ne smejo na konci biti jeziku podobni.

Izruvano péso naj otroci snažijo prstí, in tesno pri polti naj ji z nožem odrezavajo nát.

Nát je dobra živini za krmo. Tudi ne škoduje, ako jo pustiš na njivi, da se podorje in takisto zemlji precej vrne nekoliko izgubljene močí.

Po Kranjskem je slaba navada, péso, dokler še raste, obírati, da se nát živini daje. Veče nepameti je ni od te; kajti nobena reč pése bolj ne ustavlja, kakor če se ji nát obere. Premodri stvarnik ni nobene rečí ustvaril, ne védi zakaj, vse ima svoje velike in važne vzroke. Vsi umni gospodarji, kteri sadé péso, povsod ostro skrbé in pazijo, da se ji ne vzame zavetje, ktero ima od narave (nature).

Če izkopane pése ne moreš precej z njive domú vzeti, pa če se je bati mraza, spravi jo na kupe, ki so zdolaj na štiri ogle narejeni in zgoraj zašiljeni (piramidasti), pa jo nekoliko palcev na debelo pokrij s prstjó, in tako se ti lepo ohrani čez vso zimo. Kopíca ne smé biti na tleh nad 5 črevljev široka, ne nad 4 črevlje visoka, a dolga naj bode, kolikor hoče. Pésa se večkrat vname, ako je kopíca predolga in preširoka. Kader pésa ostane vso zimo na kúpu, trebé večkrat pogledati, če morda ni začela kje goniti. Ako je bila mokra létina, posebno rada gnije.

(Konec prihodnjič.)

Národni običaji.

Venčanje (kronanje) ogerskega kralja.

1. Popis ogerske krone in druzih venčalnih pridevkov.

Preteklo je že 36 let od zadnjega venčanja ogerskega kralja Ferdinanda. Ker se bliža čas, da bode naš cesar Franc Jožef venčan kot ogerski kralj, in ker imajo „Novice“ navado, da svojim bralcem razlagajo bolj na tanko, kar se po svetu zanimivega godí, tedaj jim podamo tudi popis, kako Ogri svojega kralja venčajo (kronajo).

Pred vsem hočemo govoriti o sveti ogerski kroni in druzih znamenjih, ktera se rabijo pri venčanji.

Sv. Štefan, vojvode Gajze sin, je bil v Pragi 994. leta krščen. Krstil ga je sv. Vojteh (Adalbert), praški škof. Nastopil je ogersko vladarstvo 997. leta in vladal do 1038. leta. Da bi trden temelj postavil omiki in družinskemu življenju, zato je sklenil, pokristijaniti vès svoj narod. Ustanovil je 12 škofij in slavno benediktinsko opatijo v sv. Martinu, ktere je obdaril z obširnimi zemljiškimi posestvi. Pri priliki, ko je do papeža Silvestra II. poslal poslance prosit potrditve teh cerkvenih ustanov, dodal je po višem navdihnjenji še prošnjo, da bi mu papež dodelil kraljev naslov in mu poslal krono kraljevo. Papež Silvester mu usliši vse prošnje (1000. l.) ter mu pošlje kraljevo krono; dá mu pravico, da se ima pred njim nositi križ ter mu podelí naslov „apostolskega poslanca.“

Sedanja krona ogerska je sestavljena iz dveh kron. — Zgornji del je prav tista krona, ktero je Štefan prejel od papeža Silvestra II., imenuje se „latinska“ krona zarad latinskih napisov na slikah, ktere so na njej. Ta krona je na pol okrogla zlata čepica (to je prava krona); nad njo sta dva oboka, navskriž postavljena, nad njima pa je obroček, vrh kterega stojí zlati križ. — Spodnji del te krone je zlat obroč z vdelanimi dragimi kamni, kterega z zgornjim delom, to je s pravo krono, veže zlat trak, z biseri okinčan. Spodnji del se imenuje „grška“ krona zarad grških svetnikov slik z grškimi napisi. To krono je kralju Gajzi podaril grški cesar Duka.

Res je sicer, da ta neprecenljiva zastava národnega življenja na Ogerskem nima posebne umetniške cene, toda jako sveta je Ogrom zarad več ko 800letnega svojega obstanka. Ta Ogrom sveta krona tehta devet mark in šest lotov; drazih kamnov ima 100, in sicer 50 safirov in 50 rubinov; kinča jo 338 pravih biserov in 9 majhenih zlatih verižic.

Tej kroni se še prištevajo:

a) kraljevo žeslo (buzogany) iz čistega zlatá; od kedaj je to venčalno znamenje, to se ne vé; pri venčanji ga kralj v roki drží;

b) zlato jabelko, vrh kterega stojita dva križa; tudi to se rabi pri venčanji;

c) meč sv. Štefana; ogerski zgodovinarji pripovedujejo, da je to isti meč, kterega je sv. Štefan imel pri bitki zoper upornika Kupo. S tem mečem kralja opašejo;

d) plašč sv. Štefana; to je star plašč po obliki nekdanjih mašnih plaščev, ki so zagrinjali vès život. Ta plašč je neprecenljivo staro rokodelo, s slikami in napisi, z zlatom vezenimi; delala ga je in Štefanu podarila njegova žena Gizela, bavarska kraljičina in sestra nemškega cesarja Henrika Svetega. Zgodovinarji trdijo, da sv. Štefan ni nikoli nosil tega plašča in da je bil še le pozneje družen venčalnim znamenjem sv. Štefanu in njegovi ženi v spomin.

e) apostoljski križ sv. Štefana. Križ, kterega je bil Silvester II. poslal Štefanu s priznanjem kraljevega naslova, kakor tudi zastava sv. Štefana sta se zgubila. Križ, ki se sedaj kot apostolsko znamenje pri venčanji nosi pred kralji, je iz dôbe kralja Matije. Po stari šegi ta križ pred kraljem na konji nosi najmlajši škof; hrani se v zakladnici ostrogonskega kapiteljna; ondi se hrani tudi križ, na kterega prisega ogerski kralj. Ta križ je deloma iz Štefanove dôbe in prelepo delo. Ondi se hrani tudi mali križ, s kterim ogerski primas kralju mir (pax) pošilja pri venčalni maši. Ker je ta križec iz časov Szelepscenyi-ja, zato se imenuje „Szelepcsenyi-jev“ križ.

2. Venčalni obred se izvršuje tako-le:

Ko je dan venčanja določen, pošlje se sijajna deputacija, ki navadno šteje 50 móž, večidel boljarjev, kralja vabit; enaka deputacija kralja sprejme na deželni meji. Predno kralj dospè v mesto, kjer ima biti venčan, pozdravljajo ga na treh krajih: prvič na deželni meji, drugič pred mestom in sicer na polji pod zelenim krasno okinčanim šotorom, v tretje pred mestnimi vratmi. Tu ga pozdravi mestna gosposka (magistrat) ter mu izročí ključe mestnih vrat.

Drugi dan kralj osebno odpre sklicani deželni zbor, kteremu se predložé kraljeve propozicije in venčalna „inauguralna diploma.“ Ta diploma je isto važno pismo, s kterim apostolski ogerski kralj obeta, v vsem držati se deželne ustave, braniti privilegije, pravice, svobode, nedotekljivosti ogerskega národa, deželne meje in celoto deželno, ter se zaveže tako, da ga ogerski narod more venčati s polnim zaupanjem. Palatin (ali če njega ní, njegov namestnik „judex curiae“) pred venčanjem tisti dan z veliko slovesnostjo prenese sveto krono v zakristijo tiste cerkve, ktera je določena za venčanje. Tù se vojaki postavijo na stražo.

Dan venčanja se snidete zgornja in doljnja hiša deželnega zbora, državni veljaki in plemenitniki se pa snidejo pri palatinu. Nekoliko boljarjev jezdi v kraljevo poslopje, druge pa predsednik spodnje hiše deželnega zbora pelje v cerkev, kjer se ima vršiti kronanje. Ob določeni uri tje pride tudi kralj s sijajnim spremstvom. Tù ga sprejme primas (prvi ogerski škof) z drugimi škofi in deželnimi stanovi; primas ga nagovorí ter pelje v svetišče na krasni kraljev oder.

Zdaj se prav za prav pričné venčalni obred.

Pred vsem kralj moli vero po besedah tridentinskega zbora in prisega. V tej prisegi — ki se loči od pozneje — obeta, braniti katoliško vero in cerkev. — Po litanijah vseh svetnikov primas s sv. oljem kralju mazili desno ramo, prsi in zatilnik, ogrne mu blagoslovljeni plašč sv. Štefana in kralj se podá na svoj sedež. Potem se prične slovesna sv. maša. Po odpetem listu kralj iz rok primasa sprejme sv. Štefana meč, s kterim s svojega sedeža v podobi sv. križa trikrat mahne po zraku. Pomen teh mahljejev je ta, da kralj spozná za svojo dolžnost vero, cerkev in domovino, če je treba, tudi z mečem braniti; po tem slovesnem trenutku primas kralju meč opaše govoreč naslednje besede: „Prepaši svoje ledje z mečem, mogočni! in vedi, da svetniki niso zmagovali z mečem, ampak z vero.

(Konec prihodnjič.)

Národne stvari.

Stranka posredovanja.

Ako hočeš narod popolnoma zatreti, udari s sekiro na steblo njegovih šol, izrini mu tam njegov jezik, vpeljaj ptujega in prepričal se bodeš, da v kratkem času boš svoj namen dosegel.

Iz Mühlfeldovega govora v reichsratu leta 1861.

„Gospodje grof Barbo, vitez Gariboldi, baron Zois in Trpinec so se sešli in porazgovorili, da ne bodo več z narodnjaki glasovali, ampak večidel z vlado z namero posredovanja med poslanci velikega posestva in izvoljenimi kmečkih sosesk in mest.“ Tako je pisal pred nekoliko časom neki možic „Gr. Tagespošti“ iz Ljubljane, ker potreboval je ravno nekaj „kebrov“; ker za zlodja ni moč nič novega v Ljubljani vloviti, zato si bomo eno debelo zmislili, — pozneje, ko bo treba to preklicati, bo spet nekaj vrstic, in sopet bo honorara (nekaj grošev).

Ako človek poprej omenjene poslance le enmalo pozna, moral se je rahljati, kajti videl je na prvi mah, da je to ena tistih tendencijoznih novic, preračunanih na to, da občo pozornost prebudé — „Sensationsnachrichten“ — ktere je posebno „Neue freche Presse“ po telegramih in dopisih na dnevni red spravila. Ne bilo bi vredno, s tem se dalje pečati, ako bi bila ta novica samo v „Tagespošti“ ostala, kajti mož, ki jo je zlegel, ni se zmotil, ker probudila je občo senzacijo in prešla v vse druge nam protilne listove in tudi v nektere slovanske, kakor med ostalimi v hrvaške „Nar. novine.“ Ko so „Novice“ to senzacijonalno raco za kljun zgrabile in jo za prosto laž proglasile, mož je, kakor je bilo lahko previdéti, svoj dementi v „Tagespošto“ napisal v nekaki šantovi obliki, kajti z farizejskim ihtenjem pristavlja, da „Novice“ vsakemu pomirjenju naravnost most podirajo in da iz „Mittelpartei“ ne bo nič.

Ko bi bil mož namesti omenjenih odločenih narodnih imen, na priliko, gosp. pl. Langerja, dr. Suppana ali pl. Wurzbacha omenil, lahko bi bil človek mislil, da se „Tagespošta“ pripravlja postati organ ljubljanskih „Girondistov“, kakor je nekdaj njen brat „Telegraf“ pisal za znane štajarske avtonomaše.

Pa pustimo šalo na stran in privoščimo s pravim, pomirljivim, krščanskim srcem teh par južin, ki si jih je naš vrli dopisnik z „Mittelpartei-jo“ zaslužil, ker sredi posta ima včasih človek še bolji tek, kakor sredi pusta. Spravimo se pa na predmet sam in vprašajmo kakor miroljubni Slovenci: ali je res pri nas mogoče posredovalno stranko napraviti? Mislim, da brez premišljevanja mora vsak poštenjak na kratko odgovoriti, da to bi bil popolnoma „nonsens“, prost humbug, kajti kako se more iz pravniškega obzira o pogodbi govoriti, če ni na eni strani nobenega prava, na drugi pa še več ko vse?!

Zakaj se imenujejo poslanci slovenskega naroda „narodna stranka“, ultraslovenci, okoli česar se vse to vrtí?

Več ali manj gotovo okoli Bleiweisovega predloga zavoljo vpeljave našega jezika: „um den unglückseligen Sprachenstreit“ pravijo naši miroljubivi, sentimentalni sovražniki. Ta nesrečna pravda zavoljo jezika „unglückseliger Sprachenstreit“ veljá samo za nas Slovane, kadar je nam treba košček pravic dati, pri Šleswig-Holsteincih, kterih je za pol milijona manj od nas Slovencev, pa ni bilo nobenega govora o „unglückseligen Sprachenstreit-u“; bili so večni nesrečni dvojčeki (ewige Schmerzenskinder) vseh Nemcev tega sveta. Zadnjih 20 let nisi mogel za pravega Nemca veljati, ako nisi saj pri vsakem drugem stavku nekoliko Dancev v salati pohrustal. Ko bi mi imeli ta denar, ki se je potratil zadnjih 30 let zavoljo nesrečnih severnih dvojčekov v vseh nemških časnikih in brošurah, na papir, na črnilo, peresa in tisk, in to zarad ravno teh pravic, zarad istega predmeta, zavoljo ravno taiste stvarí v vsakej zadevi, zarad ktere se mi Slovenci še le od l. 1848. in to strašno pohlevno na dan upamo, prav lahko bi si narodno gledišče z opero vred, vseučilišče v zvezi s tehniko v Ljubljani in železnico do Belaka brez vsake podpore napravili. Se ve, da Slovenci in pa Šleswig-Holsteinci, to je vse kaj druzega v očeh nemških narodnjakov; za-nje veljá princip narodnosti iz tega obzira, kakor ga je najbolje v predzadnjem broji humoristični berolinski „Kladeradatsch“ naznačil: da čvrsto držijo, kar imajo in skušajo si prisvojiti, kar je le mogoče (dass man fest hält, was man hat, und zu kriegen sucht, was man kriegen kann). Se vé, da je to satira na vsako pravo; al kaj se če, ko se v praksi res tako svršuje. — Al to vem, da bi bili mi Slovenci, kar se „Sprachenstreit-a“ tiče, za precej dolgo časa zadovoljni, ako bi dobili enkrat toliko pravic, kolikor jih je vedno imel nemški jezik pod dansko vlado, pod ktero so Šleswig-Holsteinci čez 400 let srečno živeli in poleg tega z Danci vred vživali od leta 1848. najsvobodnijo ustavo na kontinentu, ktere jim Prusi saj 50 let ne bodo privoščili.

Toliko za razjasnjenje tega „unglückseligen Sprachenstreit-a“, kteremu smo, se vé da, sami Slovenci krivi in to samo zavoljo tega malenkostnega vzroka, ker še ni nihče v imenu naših 21 poslancev predloga v zboru naredil, na kteri način bi se mi naravnost in najlaglje dali ponemčiti. Ali ni to ironija še na „srednjo stranko“ misliti, ker je Bleiweisov predlog sam po sebi že pod „Mittelpartei-jo“ posebno za vsacega Slovenca, ki na Hrvaškem živí, kjer je že 6 let hrvaški jezik izključivo za vse predmete v vseh nižih, srednjih in viših šolah in ravno tako kot izključivi uradni jezik v vseh uradnijah brez izjemke. Srce mora zaboleti vsacega od nas, ki ima še kaj čuti za svoj narod, ko čez Sotlo pride in vidi, da je v njegovi domovini ravno vse narobe, da je bilo vse pisanje po časnikih in govorjenje v zborih bob v steno, da se nismo ne za en sam korak dalje pomeknili, da stojimo še čisto na taistem temelji kakor pod Bachom! Človek zastonj premišljuje in si glavo beli, kaj da je naš jezik zagrešil, da je tako dalječ za hrvaškim v javnosti zaostal; ali je morebiti manj izobražen, bolj neotesan. Jaz poznam obsežek obeh literatur popolnoma dobro; obe ste skoraj enaki, samo da so si naši bratje zadnjih 6 let nekoliko šolskih knjig več oskrbeli; sicer pa mislim, ako bi bila enkrat naša bibliografia sestavljena, da bi po broji knjig morebiti še svoje sorodne sosede prekosili. Toraj, ako nikjer drugod, bi človek lahko vprašal zavoljo pravic teh dveh bratovskih jezikov:

Graf Orindur,
Erkläret mir diesen Zwiespalt der Natur!

Tù bi bilo vsako kvašenje o posredovalni stranki, o pomirjenji zdraženih strasti itd. le maskiranje izdajstva na narodu, ker posredovati se more le med politiškimi strankami, ne pa tam, ko se združeni vsi narodni poslanci borijo za obstanek svojega naroda, da popolnoma ne izgine, da ne bi enkrat postal njegov jezik zanimiv predmet s keltiškim vred le za učene jezikoslovce.

Da to niso prazne fraze, temuč žalostne resnice, to nam priča Koroška, ki je bila še ne pred 350 leti glava Slovenije, Celovec čisto slovensko mesto, kjer so vojvodi pri nastopu vlade slovenski prisegali; dan-

danes je Celovec tako nemšk kot Solnograd in v deželi smo že na pičlo tretjino reducirani. Gospod K., profesor povestnice v Zagrebu, mi je neko staro knjižico pokazal (natisnjeno leta 1808), kjer neki avstrijski general po imenu Polak svoje dogodke iz francozkih vojská pripoveduje; med ostalim opisuje tudi Maribor in pravi, da je snažno mestice, da ima lepo okolico, sladko vince, lepa dekleta; dodaja pa na koncu to-le: Vse bi bilo lepo, samo da bi se mogel človek z ljudmí laglje razumeti, ker govorijo vsi le slovenski (windisch) in nemškemu je malokdo kos! To je bilo v začetku tega stoletja. Dan današnji je pa Maribor skoraj čisto nemško mesto, in k temu gnjezdo najbolj zakletih sovražnikov slovenstva, kakor so renegatje povsod! Bral sem v „Grenzboten“ *) leta 1859 jako zanimiv dopis iz južne Štajarske, kjer nekdo matematično dokazuje, kako lepo na Slovenskem germanizacija napreduje, kako da se nemška meja za vsak zarod (to je 30 let) dalje za eno miljo pomakne, in po imenu našteva vsa po francozkih vojskah do danes ponemčena sela. Pisatelj prav lepo in včasih še humoristično opisuje, kako gre vse to najvspešneje po šolah, kakošno mešanico iz obeh jezikov od konca narod govorí, da do čiste (?!) nemščine pride.

V očigled takih neovrgljivih dokazov, v očigled tega, da nam je več kot polovica našega naroda na Koroškem in Štajarskem že ponemčena, nam se drznejo z nepopisljivo nesramnostjo možje trditi, da so tudi oni „dobri“ narodnjaki, da so to le laží, da nas misli kdo na svetu ponemčiti; v tem hipu pa zoper vpeljavo našega jezika glasujejo, kterega nihče od njih ne zna. To je res, da to ne gre na enkrat in da se germanizacija v dvajsetih letih čisto malo pozná; taka čarobnija tù ni mogoča, da bi se kot Slovenci še zvečer vlegli, in drugo jutro kot Nemci vstali. Al tudi to je resnica, ko bi bili dalje še tako smrčali, kakor do leta 1848, matematiško gotovo v 200—300 letih slovenskega naroda ne bi bilo več na svetu. Naši protilniki s svojim trdenjem, da nas ne misli nihče ponemčiti, zdé se mi, kakor naš narod iz turških vojská pripoveduje, da je sèm ter tjè janičar kristjana zgrabil za lase in mu z handžarom v desnici toliko časa vpil: „brate ne boj se! brate ne boj se!“ da je bila glava sek!

Kadar gre za obstanek naroda, naj je velik ali majhen, ne sme biti nobene stranke, nobenega deljenja med narodnjaki, nobenega posredovanja, nobene „Mittelpartei-e“. Med nebrojnimi drugimi izgledi videli smo leta 1814., ko je šlo za eksistencijo Francozke, ko se je že med diplomati govorilo, jo tako razdeliti kot Poljsko, da je stopil vès narod na noge kot en mož, da so najzakleteji republikanci, kakor Carnot, se sopet Napoleonu v službo ponudili, samo da narod pogina rešijo.

Ko bo naš jezik zadobil po ravnopravnosti mu pripadajoče pravice v šolah in uradnijah, ko bo národno vprašanje pri nas „ein überwundener Standpunkt“, takrat razdelili se bomo sami po sebi, kakor povsod v politiške stranke: konservatilce, liberalce, radikalce itd. in prišle bodo med temi tudi „Mittelpartei-e“ na dnevni red. Zdaj bi bile pa take stranke popolnoma nesmisel, ker ne zahtevamo niti posebnega ministerstva, niti posebnega kancelarja, niti ne jahamo na posebnem državnem pravu. Držimo se pa čvrsto besedi, ktere je slavni grof Štefan Szechény leta 1826. v Požunu v zboru svojim sorodnjakom v glavo vpilil in kterih so se Magjari do danes s takim vspehom držali, namreč teh: Pomislite, ako narodnost enkrat izgubite, da je nikdar več nazaj ne dobite; ako se vam pa svoboda tudi desetkrat vzame, more vam jo vsak trenutek ugoden slučaj povrniti!

Dr. V. Zarnik.

*) „Grenzboten“ so bili eden najstarejih in najizvrstnejih nemških tednikov v Lipsiku, vredovala sta ga takrat glasovita pisatelja Julijan Schmidt in Gustav Freytag. Ali še izhaja, in kdo ga zdaj vreduje, tega ne vem, ker ga že 6 let nisem videl. Pis.

Slovansko slovstvo.

Rusko-slovenska čitanka.

Naznanja se nam, da se tiska v Budišimu rusko-slovenska čitanka, to je, knjiga, iz ktere se bodo Slovenci lahko brez učitelja v kratkem času ruskega jezika naučili. Ta knjiga obsega kratko prispodobno rusko-slovensko slovnico (na 32 straneh), berilo rusko-slovensko in pa slovarček, v kterem so zaznamovane vse besede, ki po ruski kaj druzega pomenijo, kakor po slovenski. Berilni del je tako vredjen, da bo na nekoliko straneh slovenska vrsta pod rusko, to je, slovenska prestava precej pod ruskim tekstom. Drugi pa bo imel na levi strani ruski tekst, na desni pa slovensko prestavo. Temu delu bodo vvrstena nektera trgovska pisma, ker namenjena je ta knjiga vsaki vrsti ljudí. Na koncu bodo navedene tudi ruske mere, vage in denarji v primeri naših mér, vag in denarjev. Knjiga bo obsegala kakih 8 tiskanih pol in bo v formatu osmerke. Cena bo, kar le mogoče, nizka. Domorodec, ki je že pred dvema letoma misel sprožil, tako knjigo za Slovence izdati in ki se je od takrat za njeno izdanje trudil, in po čegar načrtu je čitanka sestavljena in na čegar stroške se zdaj tiska, je bil napeljan na to misel posebno po važnosti, ktero ruski jezik zdaj v trgovini pa tudi sploh dobiva.

Naznanilo družbe sv. Mohora.

Meseca julija t. l. razpošlje družba sv. Mohora svojim udom sledeče bukve: 1) „Življenje svetnikov in svetnic Božjih“ od dr. J. Rogača (1. zvezka II. polovica 17—18 pôl); 2) „Umni vinorejec“ od Fr. Jančarja (6½ pôl); 3) „Fabiola ali cerkev v katakombah“ kardinala Wisemana (15½ pôl); 4) „Slov. Večernice“ XV. zv. (5 pôl); 5) „Poboljšani sosedje ali sadjereja v pogovorih“ od J. Tomšiča (3½ pol) in 6) „Koledarček za l. 1868“ z imenikom vseh družnikov (11—12 pôl). — To se naznanja s tem pristavkom, da poteče čas, v kterem se mora še letos v družbo stopiti, že s koncem tekočega meseca; kdor bi se še le meseca junija ali pozneje oglasil, dobil bi za poslani denar samo toliko bukev kakor po bukvarnicah in se ne bo mogel šteti za uda. Vabimo s tem vse čast. Slovence in Slovenke, da se jih do 31. majnika še prav veliko število oglasí.

V Celovcu 1. maja 1867.

Družbin odbor.

Šolske stvarí.

Dr. W—o v „Neue fr. Presse“ in pa naravopis v srednjih učilnicah slovenskih.

(Dalje.)

Kar se posebno tiče naravopisa, moramo dr. W—o-u reči, da ni res, kar on trdi, da je vse eno, v kterem koli jeziku se ta nauk začenja: „jener Schüler, welcher ein Thier unter dem slovenischen Namen Zajc kennt, wird beim Vorzeigen desselben in natura oder in der Abbildung sogleich lernen, dass sein Zajc und der vorgeführte Hase identisch sind. Es

ist ein leeres Gerede, wenn man behauptet, der Lehrer entfremde dem Schüler die bekannten Objecte, welche nur einen winzigen Bruchtheil der zu erlernenden ausmachen, dadurch, dass er sie unter einem fremden Namen bespreche“ itd. O tem dr. W—o-a zavrnemo posebno na „O. E.“ str. 170., kjer se bere: „Der naturgeschichtliche Unterricht findet bei den Schülern auf der untersten Lehrstufe schon ein mehr oder minder reges Interesse für die umgebende Natur vor, namentlich für die belebte...“ in str. 171: „Für die Auswahl in den untersten Stufen der Naturgeschichte geben das Vorkommen des betreffenden Gegenstandes in der eigenen Umgebung der Schüler einen besonderen Nutzen oder Schaden... bestimmende Momente.“ To je vendar logičen unicum, da je za učenca in učitelja brez važnosti, ako se po izrečenem imenu, na pr. jelše ali javora ali žabe itd. tudi to rastlino ali žival koj stavi pred duševno okó?! Komur ni na pr. botanika izključljiv predmet učenja, ta si gotovo tudi poznejih let, ako je kot Slavjan odrastel in le veči del ostane med Slavjani, na pr. pri besedi Ahorn koj še le to ime prestavlja na materinski jezik „javor“, in sedaj še le idejo stavlja v zvezo z imenom. Ta duševna funkcija pa za majhnega učenca ni šala, in to je pravi razlog, zakaj so po dosedanji osnovi naših srednjih šol avstrijski Slovani zaostali več kakor Nemci. Da še dr. W—o-u damo vsaj en primer, naj mu bo sledeče: Leta 1857., ko je nemški jezik po zahtevah dr. W—o-a svoj blagoslov leval v vsako rupico avstrijskih narodov kakor nikdar popred, potoval je pisatelj teh vrstic blizo Rogatca z nekim slavjanskim dijakom, ki je dovršil bil 6. razred. Prašam ga, pogledavši na jelšo stoječo kraj ceste, kako se zove nemški to drevo? Odgovorí mu, da ne vé, ampak da je to „jelša.“ Dalje gredoč po naključbi začnem govoriti o „Erli“, in moj tiček je začel jo peti kakor nas učí Prešern v znani pesmi o tičkih in orglarju, to je, zbrbljal mi je ves opis itd., kakor se ga je bedasto naučil, ker profesor ni prinesel cele jelše v šolo, botaniške slike pa so večidel take, da je bob skoro enak koprivi. In ta učenec ni morebiti imel drugi red v botaniki! — Ali ni to greh na človeškem umu? ali ne mora biti poštenega učitelja sram, ako pomisli, da bi njegovo protinarodno postopanje môglo imeti tako sadje? Le strast more človeka tako daleč zaslepiti, da tega ne vidi!

Če pa dr. W—o misli, da učenci njegovi in drugi, ki pri učenji ne slišijo nikdar „proklete“ besede „Zajc“ (tako dr. W—o piše zajca), ampak le „Hase“, nikdar „hrast“, ampak le „deutsche Eiche“, se radi premenjajo v gole botanike, naj nam pové, koliko se ljubiteljev te znanosti odgojí na gimnazijah?

Naj nam nikdo ne očita, da ne bi razumeli važnosti naravopisa v srednjih učilnicah; al tako modrovanje, kakor ga je izustil dr. W—o, je le prazna čenčarija, kteri noben pošten Nemec ne more pritrditi. Pri tako žalostnih nasledkih smemo tedaj prašati: ali ne bi bil dr. W—o sè slovenskim razlaganjem svojega predmeta več dosegel? Pokus ne bi bil preveč nevaren; ako bi bilo izpadlo prav hudo, izgubil bi svet le enega botanikarja!

To napominjamo zato, ker dr. W—o pravi: „Die literarische Leere (in der Richtung von Fachwerken) geht, wie uns die Statistik bei einer so kleinen Bevölkerung begreiflich macht, jetzt und wird noch in der Zukunft so weit gehen, dass man nicht einmal ein slovenisches Hilfsbuch zur Bestimmung der Naturprodukte dem Schüler zur Befriedigung seiner Lust und Liebe die Natur kennen zu lernen, in die Hand geben könnte. Ein Deutscher wird es nicht verstehen, und in dieser Beziehung möge Herr Dr. Bleiweis nur selber etwa eine Flora zur Einsicht nehmen und sich überzeugen, wie viel er — der allgemein gebildete Mann — aber nicht Fachmann — davon zu verstehen vermag, obwohl er der deutschen Sprache mächtig ist...“

Ravno tako je boso njegovo kramljanje o zvezi med naravopisom, kemijo, fiziko in tako dalje.

Na to mu odgovarjamo le dvoje: Kar se šolskega učenja tiče, vsi so predmeti v ozki zvezi z narodnim jezikom učencev; kdor tega ne vidi, temu je vse eno, ali učenec zmiraj tako sadje pokazuje o kulturi, kakor bomo pozneje nekoliko predložili iz djanskega življenja. Naj dr. W—o pogleda na „O. E.“ str. 6., za tem na str. 122—3, na pr. „man braucht nur das Ziel, welches dem Unterricht in der Muttersprache vorgesteckt ist, genau zu erwägen und die daraus sich ergebenden Bedingungen zu folgern, um zu sehen, dass gerade dieser Unterricht nur in seiner engen Beziehung zu andern Seiten des Unterrichtes einen günstigen Erfolg erreichen kann.“ — Kar pa govorí o notranji zvezi naravopisa, fizike, kemije, naj to pravi deci nedorasli, ne pa ljudém, ki še tudi kaj znajo o ustanovi naših šol. Človek bi res mislil, da dr. W—o v drugem razredu učí Schleiden-ovo delo „das Leben der Pflanze“ ali kaj druzega tacega.

To so bôse kvante, da so vse te znanosti v taki znanstveni zvezi, kakor dr. W—o misli; to gotovo tudi vé dr. Bleiweis, dasiravno dr. W—o mu ne dovoli besede, ker ni „Fachmann“, če tudi je znano, da je g. Bleiweis, kar je dobil dohtarski klobuk, se pečal veliko let s šolstvom, in tudi „Novice“ pričajo, da je vredniku njihovemu bilo za šolstvo vedno mar, in da, kar se tiče kmetijstva, zna on najbolj presoditi, koliko v našem narodu deluje znani uni nemški nauk o kmetijstvu, ki se plačuje na ljubljanski gimnaziji učitelju!

(Konec prihodnjič.)

Ozir po svetu.

Veliko vojvodstvo Luksemburg.

Ker se zarad te dežele žuga vneti vojska med Francozom in Prusom (beri današnjega „novičarja“) in ker ta vojska utegne še druge velike homatije po svetu napraviti, treba, da bralci naši vsi nekoliko bolje poznajo to vojvodstvo, v kteri je zeló imenitna trdnjava, in sicer tako imenitna, da se šteje med najimenitnejše evropske.

Dandanes je Luksemburg lastnina kralja holandskega. Na vzhodni strani ji je Pruska meja, na jugu in zahodu Francozka. Iz tega že se lahko vidi, zakaj se pravdata Francoz in Prus za-njo.

Še veče pomembe pa je trdnjava, ki je ob enem glavno mesto vojvodstva Luksemburškega. Reka Abzette, ob kteri stojí ta trdnjava, ktero je Bog sam ustvaril po silnih pečinah, dela večkrat zavito dolino. Trdnjava stojí deloma na samih visocih pečinah, deloma je v pečine vzidana. Imenujejo jo zato „drugi Gibraltar.“ Silno težko je obsesti to trdnjavo, ker skor povsod molí le golo skalovje.

Zato je ta trdnjava tolike važnosti že od nekdaj. Rimci so jo naredili; pozneje so imeli svojo posadko (armado) v nji Španjci, za njimi Francozi, potem Avstrijani, zdaj pa biva pruska posadka v nji. Dunajski kongres leta 1815. je to trdnjavo oklical za trdnjavo nemške zaveze s prusko posadko.

Dokler ima pruska posadka to trdnjavo v svojih rokah, je Nemčija varna; ako pa trdnjavo dobí Francoz v roke, more vsak hip francozka armada napasti nemške kraje na levem bregu reke Rajne. In ker je svetu dosti znano, s kakoršnim poželenjem Francoz že od nekdaj škili na reko Rajno, in kako

se Nemci bojé za to reko, da so celó pesem naredili: „Nak! ne bote je ne dobili!“ vsak lahko razume, kako zeló pri srcu je Luksemburg Francozu in Prusu. Ker pa nobeden z lepo ne odjenja od nje: Prus hoče vsled sklepa dunajskega posadko imeti ondi, Francoz pa hoče vso deželo s trdnjavo vred kupiti od holandskega kralja — tedaj ne bo drugače, da se bota zgrabila in da bo potem sila odločila pravico, kakor je to že navada o političnih zadevah. — Sicer pa ima trdnjava Luksemburška še zato posebno vrednost, ker 4 železnice se stekajo v nji, in to je v dandanašnjih vojskah zeló važno.

Dopisi.

Iz Pariza 20. aprila. = Letošnja tukajšnja izložba (razstava) je zgolj le špekulacija, da bi se Parizu po ptujcih, ki je pridejo ogledavat, naklonilo veliko dobička. Vsi odkritosrčni možje in časniki so si o tem edinih misli, da namen je le bil ljudem ponuditi veliko gledališče namesti prave obrtnijsko-kmetijske razstave in Parižanom privabiti denarja. Veliko in zlasti iz Angleškega napovedanega blaga je zato izostalo, in nekteri razstavniki celó niso imeli pravega veselja, da bi bili izložili svoje izdelke. Vojska pa bo še le veliko klofuto dala razstavi, in potem tudi špekulanti ne bojo zadovoljni.

Iz Zagreba 28. apr. *) Čez 2 dni se tedaj začne deželni zbor hrvaški. Velike pomembe bo! Predložil se mu bo ogerski predlog; al kakor radostni slišimo, padel bo z veliko večino, kajti „Hrvaška još nije propala!“ Kaj se zgodi potem, tega ne vemo. Brž ko ne bojo zbor razpustili kakor so Vašega v Ljubljani. 30. dne t. m. se zberó vsi poslanci za posvèt pred zborom. — V Moskvo grejo k izložbi dr. Subotić, prisednik kr. više sodnije, gosp. Veber, ravnatelj gimnazije, bivši župan križevski g. Vukotinović in prof. dr. Matković. — Stokrat napovedani ogerski komisar Cseh je 24. dne t. m. došel na Reko. Reka magjarska — kaj pa še?!

Iz Celja 28. apr. Om. — „Verfassungstreu-i“ zdaj zvonec nosijo pri nas. Pri volitvi mestnega odbora ne enega slovenskega domoljuba niso izvolili. Tako so sklenili v kazini. Od narodne stranke še nobeden ni volit šel, ker smo videli, da vspeha ne bi imeli. Vendar zato nikakor ne obupamo, da ne bi pravica kdaj zmogla; pravica pa zahteva, da na slovenskem Štajarju tudi Slovenec ima besedo. Saj tudi „Pratika“ kaže, da po oblačnem vremenu zasije milo solnce!

Iz Celja. *(Vabilo čitalničino.)* V tukajšnji čitalnici bode se 5. maja t. l. po češki „Čeha Nemec“ po dr. Bleiweisu predelana šaloigra „Tat v mlinu“ predstavljala, h kteri se čitalničini udje uljudno vabijo. Začetek igre ob osmih zvečer. Odbor.

Iz Kranjskegore 18. aprila. *) — Strašna nesreča nas je zadela preteklo noč. Okoli dveh popolnočí, ko smo bili v najboljem spanji, zabuči plat zvoná in sliši se krik, da gorí! Goreti je začela neka gostilnica hišna št. 21, kjer so poslopja tesno skupaj. Zatega del in zato, ker je bilo izprva premalo gasilcev, pa tudi za to, ker so vsa poslopja z deskami krita in nektera tudi z deskami zagrajena, se je ogenj naglo razširil. Še le, ko ljudjé iz bližnjih in daljnjih vasí (Korenci in Ratečani so svoje gasilnice sabo pripeljali) pritisnejo na pomoč, in ko se obmejí ogenj s tem, da se na gorenji straní vasí proti cerkvi z dveh hiš, in na doljnem kraji tudi z dveh hiš ostrešje pomeče, smo še le z združeno močjo ogenj k tlam spravili in ga pogasili. Vaščani, sosebno v bližnji okolici ognja bivajoči, so hiteli iz svojih poslopij obleko, hišno opravo, živino in druge rečí, kar je bilo mogoče, na prosto spravljati in ognju odtegniti. Zato je od začetka gasilcev manjkalo. Pa pri vsem prizadevanji in trudu so nekteri prav malo odnesli, nekterim je večidel vse zgorelo. Pogorelo je 12 hiš z 9 hlevi in gospodarskimi poslopji. Kar je bilo zgolj lesenih, ta so do tal zgorela. Med vsemi pogorelci je bil menda le en sam za ogenj zavarovan. Škoda je velika; sama poslopja, da se zopet postavijo in pod streho spravijo, bojo gotovo nad 10.000 do 12.000 forintov stala. Koliko je pa še druzih rečí revežem zgorelo! — Kdo je požara kriv, se ne vé. Ker se tukaj z domačimi pridelki komaj kake 4 do 5 mesecev preživimo, in ker je zaloga živeža in spomladanske setve večidel zgorela, zato so oni temveč milovanja vredni, čem več tukaj zaslužka manjka, in toraj celó ni mogoče si kaj prislužiti. Pri vsem tem nas pa še tlačijo visoko narastli davki s prikladami, davščine za sekvestracijo gozdov in za logarje. To nas že čez 12 let sem na vse straní tare, in pri vsem trudu se teh nadlog ne moremo odkrižati. Vrh vsega tega je pa večina pogorelcev jako zadolžena, toraj bo težko kaj na pósodo dobiti; oni so tedaj na vsako stran usmiljenja vredni. Naj blagovolijo toraj „Novice“ *) potrkati na srca našega radodarnega naroda in druzih dobrotnikov, ki so že tolikokrat revežem nadloge polajšali, da bi tudi našim pogorelcem milodarov naklonili, ki so jih v resnici potrebni. S hvaležnim srcem bojo sprejeli vsak dar, in prosili večnega Boga, naj dobrotnikom povrne stoterno, kar jim bodo dobrega storili!

Borovčan.

Iz Kranja 30. aprila. — V nedeljo 5. maja ob 8. zvečer bode v tukajšnji čitalnici „beseda“ s plesom, h kteri uljudno vabi čitalničin odbor.

Iz Ljubljane. — Danes teden, 8. maja, ima kmetijska družba svoj letni zbor. „Oglasnik“ razglaša stvarí, ktere se bojo obravnavale v zboru. Ker se bodo sklepala tudi nova družbina pravíla (štatute), in ker so pravila vsakej družbi važna stvar, zato je pričakovati, da pride mnogo udov v zbor. — Kdor vé za posebno pridnega sadjerejca, ki je vreden častne srebrne svetinje, naj ga s popisom njegovega delovanja brž naznani poddružnici svojega okraja ali pa glavnemu odboru v Ljubljano.

— *(Iz kupčijsko-obrtniške zbornice.)* V seji 18. aprila se je med drugim sklenilo, da gospoda odbornika F. Resman in G. Tönies, ktera gresta na svoje stroške k razstavi v Paris, se pooblastita za poročnika kranjske zbornice. — Prošnje Zagračanov in Fužincev žužemberškega okraja zarad 4letnih sejmov zbornica ni mogla podpirati, ker je v tem okraji že 13 in v sosednih okrajih 93 sejmov; sila veliko sejmov pa národnemu gospodarstvu sploh več škoduje kakor koristi. — Gosp. tajnik dr. Toman kot poročevalec dotičnega odbora je poročal zarad plačila tistih 800 gold., ktere je zbornica g. L. C. Lukmanu dolžna. Odborov nasvèt je bil, naj zbornica naznani g. Lukmanu, da dobí plačilo, kakor hitro bo mogoče. O tej zadevi poprime podpredsednik g. Horak besedo in misli, da-si ravno so računi po ministerstvu potrjeni, naj se vendar veliki znesek ne poplača pred, dokler se na tanko ne pregledajo računi preteklih let. Po odgovoru g. tajnika je bil odborov predlog sprejet. — Konečno stavi predsednik gosp. V. C. Zupan predlog, naj se ministerstvo prosi, da se zniža cenílo davkovske plače, po kteri za zbornico prejme kupec ali trgovec volilno pravico,

*) Po naključji zakasnjeno.

*) Rade bojo „Novice“ sprejemale, kar jim doide iz milosrčnih rók; revščina je res silna! Vred.

ali pa naj se volilna pravica podeli vsem trgovcem in obrtnikom. S tem bi se pomnožili dohodki zbornice in bi se tudi princip volitne pravice v svobodnem smislu uresničil. Predlog je bil sprejet.

— Po dopisu c. kr. deželne vlade, ki ga je prejel te dni deželni odbor, Njih Veličanstvo cesar vsled sklepa od 18. aprila t. l. ni uslišalo prošnje deželnega zbora kranjskega, da ne bi se že letos nabirali vojaški novinci (rekruti) po novi postavi od 28. decembra 1866.

— Po sklepu lanskega deželnega zbora je deželni odbor z gorkim priporočilom prošnjo sosesk v Preserji, Rakitni, Studenca, Vrblen in Tomišlja podal glavnemu vodstvu južne železnice na Dunaji, da bi se na železnici pri Žalostni gori med Ljubljano in Borovnico naredila postaja (štacija). Vodstvo po dopisu od 12. aprila ni vslišalo te prošnje, če tudi, kakor pravi, je na tanko preiskovati dalo vse okolščine. V vélikih Laščah, Ribnici in Kočevji bi ta postaja nič ne pomagala, ker imajo dobro cesto za kola do Ljubljane, tudi Studencu, Vrblenom, Tomišlju, Preserju in Rakitni bi za vožnjo v Trst ta postaja ne pomagala. Preser, Podpeč itd. imajo bližnje ceste do Borovnice. Rakitna je res v zadregi, ker je cesta v Borovnici tako grozno slaba, da grejo raji na Rakek; zato pa si prihranijo vožnino po železnici za $3^1/_2$ milje. Za Preser, Podpeč, Tomišel, Vrblene, Studenec bi res postaja pri Žalostni gori za les priložna bila; al samo za to bi stroški za napravo zaželene postaje preveliki bili; ljudí pa bi se tukaj ne vsedalo veliko na železnico. Iz teh vzrokov — pravi železničino vodstvo — ne more vslišati prošnje imenovanih sosesk, čeravno jo je deželni odbor gorko priporočal.

— Juristično društvo ima svoj veliki zbor jutri 2. maja popoldne ob 5. uri v mestni dvorani.

— Iz mesta in pa okraja ljubljanskega so uni teden vzeli 216 rekrutov.

— Sè zidanim obrežjem (kê-om) poleg Ljubljanice ne bo nič. Stroški so prevdarjeni na 253.000 fl. Toliko stroškov pa mesto ne zmore.

— V cesarski véliki colnii (Hauptzollamt) v Ljubljani se bo v petek 3. dne t. m. dopoldne od 9.—12. ure prodalo 18 centov živinske solí. Kdor solí kupi, jo mora brž odpraviti.

— Osupnilo je gotovo vsacega bralca naznanilo, ki ga je iznenada v 47. listu priobčilo sl. vredništvo „Slovenca“ tako-le: „Ravno danes 24. aprila opoldne nam Kleinmayr-jeva tiskarnica pismeno naznanja, da more „Slovenca“ najdalje do 1. maja t. l. še tiskati. Zatoraj dobijo čč. gg. naročniki danes poslednji list „Slovenca“ in skoraj se jim po „Novicah“ naznani, kaj in kako bode s „Slovencem“ naprej.“ — Kje bode vprihodnje izhajal in kdo mu bode vrednik, ni menda še odločeno.

— Spoštovani pisatelj gosp. H. Penn, ki biva zdaj zopet v Ljubljani, dodelal je v slovenskem jeziku izvirno žaloigro iz povestnice slovenske v 4 djanjih pod naslovom „Ilija, kmečki kralj.“ Vrší se ta igra na Kranjskem leta 1573., ko so bili glasoviti kmečki upori. Národno življenje Slovencev je v njej zvesto popisano.

— V saboto na večer smo k grobu spremili truplo spoštovanega mestjana, trgovca g. Jan. Plešk o-ta, ki je v 68. letu svoje starosti nagle smrti umrl. Možato je zmiraj stal v vrsti rodoljubov. Bodi mu zemljica lahka!

— V sredo popoldne je bilo slovesno vpeljanje novega Št. Jakobškega fajmoštra prečastitega gosp. Gustava Köstel-na v farno cerkev, ktera je bila odzunaj in znotraj primerno ozaljšana. Čuda veliko ljudstva se je snidlo k tej svečanosti, in to lepo pričuje o simpatiji, ki jo farani pa tudi drugi mestjani imajo do svojega novega dušnega očeta. Česar pa o tej svečanosti nobena živa duša ni stàknila, stàknil je en „Einsendler“ Laibacherčin, namreč to, da med mnogobrojnimi zastavami ni bilo videti nobene črno-rumene! Ima morebiti le-to denunciacija biti Št. Jakobških faranov, da niso dobri Avstrijani ali kaj? Morebiti ta „špicelj“ celó išče zopet kakošne národne „demonstracije“ v tem? Da vpeljanje kakega novega fajmoštra v njegovo faro ni nikakoršna dogodba, ki se zapiše v zgodovino avstrijskega cesarstva, to mislimo, nam bo vsak trezen človek pritrdil, ki vé, da to je čisto le lokalna in deželna dogodba, in taki dogodbi zadostujejo zastave domače. Če pa misli „Einsendler“ s svojo interpelacijo očitati komu pomanjkanje avstrijskega čutja, mu damo ta „merks“, da se v naši deželi nobeden bolj iskreno in pošteno ne poganja za edino in skupno Avstrijo, kterej simbol ste črno-rumena barva, kakor ravno narodnjaki naši, in to vsa leta in ravno zdaj, ko taka Avstrija žalibog! čedalje bolj zginjuje, kar so Ogri slovó dali cesarskim orlom v „svojem kraljestvu“, nam pa le „Cislajtanijo“ pustili, za ktero še ne vemo, s kakošnimi barvami se zaznamuje. „Einsendlerju“ Laibacherčnemu in „Laibacherci“ sami stavimo tedaj mi nasproti to vprašanje: kako da on in ona nista, kakor bi se bilo spodobilo, grajala početja magjarskega, ki je mahoma odstranilo avstrijskega orla in avstrijske barve? Saj zavoljo tega v „Laibacherci“ nismo našli nikakoršnega „Eingesendet.“ Dokler ne beremo tega v njenih listih, moramo protestirati zoper take denunciacije, ker smo tega gotovi, da Št. Jakobčani so brez črno-rumene zastave še dokaj zvestejši Avstrijani kakor — marsikdo drug, ki ima polna usta avstrijskega čustva!

— V Moskvo k razstavi, kjer bojo tudi zastopane slovenske noše: iz okolice ljubljanske (fant in dekle v krasni narodni obleki od nog do glave), iz zilske doline (ženin, nevesta itd.), grejo, kolikor nam je dozdaj znano, slavni pisatelj g. Matija Majar, g. Ivan Vilhar in g. Hudec. „Feuilletonist“ v sabotni „Laibach.“ se prav abotno norčuje iz izložbe v Moskvi, čeravno sam pravi, da (ako se ni zlagal) ne vé več o njej, kakor so mu „ruski ali hrvaški časniki povedali.“ Ko bi bile „Novice“ v svojih listih kak „Turner-, Schützen“- ali „Sängerfest“ tam zunaj v „rajhu“ tako obširno popisovale kakor so etnografično razstavo v Moskvi v lanskih listih 30., 32., 38., 39. in 42., se vé, da bi jih bil „Feuilletonist“ marljivo bral in za svoj časnik iz njih še kakošno „original-noticijo“ prinesel. O razstavi ruski pa ga mrzlica trese, zato raji ne bere. Sploh so nemški in magjarski časniki grdo začeli kričati zavoljo te razstave, kakor da bi jih strah bilo, najbrže, ker — nimajo dobre vestí. Nekteri listi, kakor „Presse“, „Debatte“ celó divjajo! In zakaj? — zato, ker, kakor neprenehoma evropejske države napravljajo razstave, tudi mogočna ruska država enkrat napravi razstavo, in to prav zanimivo, podučno, etnografično (narodopisno) razstavo, in ker imenitne te razstave grejo gledat tudi avstrijski Slovani, kterim se po staroslavni slovanski gostoljubnosti pripravlja srčen bratovsk sprejem. In to, da Slovani grejo razstave na slovanski zemlji ogledavat, — da potujejo v državo, čegar vladar je leta 1849. zadušil punt magjarski in je Avstrijo rešiti pomagal pogube: to je ogenj v strehi tistim Nemcem avstrijskim, ki so obiskavali zbore nemškega „Nationalvereina“, nemškega „Abgeordnetentag-a“, nemškega „36. Ausschuss-a“ — sploh zbore nemških političnih družeb, ki zidajo veliko Nemčijo! — to je ogenj v strehi tistim avstrijskim Nemcem, ki so leta 1848. v Frankobrodu očitno

pridigovali „konec Avstrije.“ Še hranujemo iz l. 1848. list 298. „Allg. Zeitg.“, ki popisuje Giskrov govor: „Ein einiges Deutschland! und sollten alle Diademe darüber erbleichen und alle Throne stürzen“ (donnernder Beifallssturm), — in pa Wiesnerjev govor: „Dass die Čehen, Kroaten und die übrigen Südslaven den österreichischen Gesammtstaat erhalten wollen, begreifen wir sehr gut, denn die Slawen würden beim Fortbestehen desselben unfehlbar das Heft in die Hand bekommen.“ — Kaj mislite, da smo Slovani pozabili vse to? kaj mislite, da ne vemo, zakaj magjarska „Debatta“ in velikonemška „Pressa“ tako grdo bijete zdaj na avstrijske Slovane, kakor da bi šli na Rusovsko svojega cesarja izdajat ali zarote sklepat! Avstrijski Slovani dobro poznajo nakane nekterih nemških in magjarskih časnikarjev, in ako bi prišlo — kar Bog ne daj! — še kako leto 1848mu podobno, bi že videli, kje bojo Slovani stali, kje pa Nemci in Magjari! — Iz Českega grejo Palacky, Rieger, Brauner, baron Vilani, Erben in Hamernik v Moskvo; med temi tedaj ravno tisti mož, čegar slavnoznana prislovica je: „da Slovani avstrijski morali bi Avstrijo vstvariti, ako bi je še ne bilo.“

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Kakor se sliši, bode kronanje Njih Veličanstva cesarja Franca Jožefa za kralja ogerskega v prvi polovici junija meseca. — „Pozor“ piše, da je bil te dni svetli škof Strossmajer nanagloma na Dunaj poklican, — zakaj? se še ne vé. — Vojaško ministerstvo je ukazalo, da več kot 750 letošnjih rekrutov od enega regimenta se letos ne bo vojaščine vadilo (eksperciralo); vsi drugi brez vaj ostanejo domá. — C. kr. vlada je pogodbo zarad južne železnice sè francozko družbo sopet za 99 let, od leta 1870 začenši, podaljšala. Kaj se je to tako mudilo, da je tako zeló važno reč sama storila brez državnega zbora? — Vojska med Francozom in Prusom (Prajzom) je skoraj gotova in to morebiti kmalu. Luksemburg se imenuje tista trta, s ktere se bo vojska izvila, ker prav za prav tičí za tem grmom drug zajec. Treba, da to svojim bralcem razjasnimo. V enem občutku so na Francozkem vse stranke edíne, in to v ponosu, da Francoz je prva moč, da on nosi zvonec v evropejski politiki. Francozi res hočejo, naj vsi narodi bodo slobodni, al Francoz mora biti gospod vsem vladam. Zato so se prelile že cele reke francozke krví in se bodo še prelivale. Več stoletij skušala je francozka politika, da razruši moč Nemčije. Nemčija je bila mogočna, čeravno ni bila nikoli prav zedinjena; zdaj pa Prus skuša zedinjeno veliko Nemčijo osnovati, in ako se to dovrší, bi na vsak način prišla Francozka ob svoje gospodstvo. Al tudi materijalnih zgub se bojí Francoz, ako se Nemčija zedini. Gotovo bi mogočna Nemčija zahtevala nazaj vse dežele, kar jih je Francozka z zvijačo ali po sili vzela, posebno Elsas, kjer so vkljub vsem stiskam Nemci ohranili še zeló svojo narodnost. Pruska ni bila nikdar priljubljena Francozom in je po vojskah Napoleona I. še manj. Zato pa Francoze še bolj to grize, da ravno ta Pruska vstanovlja novo nemško državo. Francozka in nova Pruska se po takem morate zgrabiti, pred ne bo mirú. Ta prilika je zdaj Bismarku dobro došla, ko se je govorilo, da cesar Napoleon kupuje Luksemburg od holandskega kralja. Prus bi bil brž vojsko začel, ako bi se ne bil Napoleon enmalo vmaknil s tem, da se je raznesel glas po svetu, da holandski kralj ne misli prodati Luksemburga. Napoleon namreč želí, da se začetek vojske enmalo zavleče, prvič zato, ker mu je za veliko razstavo v Parizu, ki vabi denarja na Francozko, drugič pa zato, da med tem pripravlja in z novimi puškami na igle oskrbuje svojo armado. Očitno je, da Francozi nočejo druzega, ko to da si pridobijo časa in se popolnoma pripravijo na boj. Ta zavleka pa je Prusom nevarna. — Taka je zdaj s tem Luksemburškim vprašanjem. Luksemburška deželica je sicer sama na sebi le majhna, kajti ona meri le 46 štirjaških milj in ima 200.000 prebivalcev. Al pri tem boju bode šlo na eni strani za celoto in čast Nemčije, na drugi pa zato, da Francoz hoče še dalje sam sukati evropejsko politiko. Čigava bode zmaga, bode zaviselo od tega, kdo bode pomagal Francozu, kdo Prusu. Avstrija naša zopet stojí na razpotji, da si jej bo težko odločiti, kamo bi se vstopila.

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

a) ustanovniki:

Visokoč. P. Eginard Matevžič v Admontu . . . . . 10 gold.
„ P. Maksimilijan Pivc v Admontu . . . . . 10 „

b) letnik:

Gospod Jerše France, uradnik v Gornjem gradu . . . 2 gold.

Stari udje so plačali:

Za 2. leto: gg. Kastelec Janez, Srnec Josip.
Za 3. leto: gg. Kastelec Janez, Kobler Alojzi, Hajšek Anton, Lipold Jože, Lipold Janez, Bezenšek Juri.
Za 4. leto: gg. Globočnik Janez, Lampe Jožef, Burger Jožef.
Doplačal: g. Sorč Edvard.

b) letniki:

Za 1866. l.: gg. Drašler Pavel, Hudec Aleksander, Tisen Ivan, Šular Janez, Mejač Anton, Jerin Jakob, Del Negro Mavrici, Elsbacher Andréj, Ozvald Janez, Ulčar Blaź, Hafner Jožef, P. Rešek Henrik, Kozjek Andrej, Knifec Feliks, Janža Ivan, Adamič France, Črne Avguštin, Tavčar Matej, Gestrin Leopold, Jerič Jožef, Strah Januar.

Za 1867. l.: gg. Ahčin Dragotin, Auer Pavel, Belar Leopold, Chiades Vekoslav, Cvajer Dragotin, Dimec Avgust, Drašler France, Gerber Matija, Globočnik France, Göck Ferdinand, Havsner Henrik, Hohn Robert, Horak Ivan, Ivanetič Martin, Jenčič Alojzi, Kandrnal France, Kaprec Ivan, Klemenčič Anton, Klemens France, Klein Anton, dr. Klofutar Leonhard, knjižnica gimnazijalska, Köstl J. V., Kolman France, Križnar Miroslav, Krsnik Jožef, Kubelka Vaclav, dr. Leben Matija, Lercher Juri, Lincinger Oton, Mahr Ferdinand, Maršalek Avgust, Ničman Henrik, Oblak Jožef, Ozwald Ivan, Pakič Miha, dr. Pavkar Henrik, Petrič Janez, dr. Poklukar Jožef, Polec Jožef, Pour Edvard, Puhar Dragotin, Raktelj France, dr. Rebič Juli, Ribič Jožef, Rizoli Alojzi, Ragoršek France, Smolej Jakop, Smrekar Jožef, Spoljarič Jakop, Stare Josip, Štrzelba Jožef, Schrey Jožef pl. Redelwert, Schrei Tomaž, Štrukelj Gothard, Šupevec Antonija, Šventner Jožef, Tomec Jakop, Tomec Martin, Turk Jožef, Urh Peter, Valenta Vojteh, Več Ivan, Vrhovec Blaž, Zamejec Jožef, Zitterer Andrej, Zupan Jožef, Žagar Dragotin. — Voglar Jožef, Strmolè France, Nagy Albert, Drozeg Anton, Rath France, Kranjec Tomaž, Kragl Martin, Arko Jernej, Mohar Martin, Ravnihar Ludevik, Čitalnica v Novem mestu, dr. Bučar Žiga, dr. Rozina Jožef, Orešnik Jožef, Jerin Jakop, Kuhelj Matija, Del Negro Mavrici, Lijavnik Janez, Guzaj Jernej, Zorman Anton, dr. Levičnik Jernej, Kadivčeva Radevojka, Koželj Anton, Polak Gvidon, Bogolin Miha, Horvat Miha, Majer Vincenci, Jalen Šimen, Boncelj Jožef, Kramar France, Štupica Lovro, Florjančič Jožef.

Za 1868. l.: g. Jakič Anton.

V Ljubljani 30. aprila 1867.

Dr. Jer. Zupanec.

Kursi na Dunaji 30. aprila.

5% metaliki 57 fl. 40 kr. Ažijo srebra 130 fl. — kr.
Narodno posojilo 68 fl. 60 kr. Cekini 6 fl. 21 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.